

14.2.2003

1387/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

KOTIETSINNÄN TOIMITTAMINEN

1

KANTELU

A arvostelee eduskunnan oikeusasiamiehelle osoitetussa kantelukirjoituksessa Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen toimittamaa kotietsintää. A katsoo, ettei hänen luonaan toimitetulle kotietsinnälle ollut lainmukaisia perusteita.

2

SELVITYS

3

RATKAISU

3.1

Lähtökohtia

Poliisi tutki 25.-26.1.2001 Ruoholahden metroasemalla tapahtunutta törkeää vahingontekoa. Kysymys oli siitä, että metrojunaa oli yön aikana sotkettu ns. graffiteilla. Asiassa oli epäiltyinä mm. A.

Jutun tutkinnanjohtajana toimineen komisario B:n määräyksen mukaisesti toimitettiin 31.1.2001 kotietsintä A:n asunnossa, jolloin takavarikoitiin mm. tämän kamera ja siinä ollut filmi. Omaisuus luovutettiin takaisin A:lle 20.2.2001.

Pakkokeinolain (PKL) 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, saadaan toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Tämän lainkohdan soveltaminen edellyttää, että henkilöä, jonka luona kotietsintä toimitetaan, epäillään rikoksesta todennäköisin syin. Tämä käy ilmi mm. lainkohdan 2 momentista, jonka mukaan muun kuin rikoksesta todennäköisin syin epäillyn luona saadaan kotietsintä toimittaa ainoastaan silloin, kun rikos on tehty hänen luonaan tai epäilty on siellä otettu kiinni taikka muuten erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että etsinnässä saatetaan löytää takavarikoitava esine tai muutoin saada selvitystä rikokseen (ks. esim. Helminen ym.: Esitutkinta ja pakkokeinot s. 732).

Saadun selvityksen mukaan nyt on kysymys PKL 5 luvun 1 §:n 1 momenttia soveltaen tehdystä kotietsinnästä. Keskeistä siten on se, onko ollut todennäköisiä syitä epäillä A:ta tutkittavana olleesta törkeästä vahingonteosta.

3.2.

Kannanotto

PKL 5 luvun 1 §:n näyttökynnykset (joko 1 momentin "todennäköisin syin epäilty" tai 2 momentin "erittäin pätevät perusteet olettaa") merkitsevät korkeampaa todennäköisyyden astetta kuin esitutinnan aloittamiskynnys ("syytä epäillä"). Pelkästään esitutkintakynnyksen ylittyminen tietyn vakavuusasteen rikoksessa (ankarin rangaistus enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta) ei siis riitä perusteeksi kotietsinnälle.

Tässä tapauksessa komisario B on vedonnut siihen, että A oli kahden muun henkilön kanssa ollut aamuvarhaisella ennen kello kuutta valokuvaamassa edellisenä yönä graffitein töhrityä metrojunaa. B on viitannut siihen, että graffitikulttuuriin kuuluu, että rikoksenteijät kuvaavat kohteensa teon jälkeen.

Lisäksi A:ta ja tämän kumppaneita oli seurattu A:n kotiosoitteeseen, jolloin viimeksi mainitut olivat poliisin saaman käsityksen mukaan paenneet kellaritilojen kautta. A oli puhuttelussa myöntänyt olleensa kuvaamassa metrojunaa saatuaan siitä vihjeen ja kertoi, että toinen mukana olleista henkilöistä oli X. B:n mukaan X on aiemmin tuomittu vahingontekorikoksista (nimenomaan graffiteista).

Näyttö juuri A:n syyllistymisestä rikokseen ei ole ollut erityisen vahva, vaikkakin on mielestäni selvää, että poliisilla on ollut aihetta epäillä hänellä voivan olla ainakin tietoa teosta ja/tai sen tekijöistä. PKL 5 luvun 1 §:n 1 momentti edellyttää kuitenkin todennäköistä rikosepäilyä (ja 2 momentti "erittäin päteviä perusteita"). Pidän kyseenalaisena, voidaanko B:n selvityksessään esittämiä perusteita pitää sen laatusina, että kotietsinnän näyttökynnys olisi ylittynyt.

Toisaalta pelkästään siitä, että kihlakunnansyyttäjä --- on katsonut, että asiassa ei - vastoin A:n kiistämistä - ole todennäköisiä perusteita syytteen nostamiseksi törkeästä vahingonteosta, ei voida vielä päätellä, että myöskään kotietsintään ei olisi ollut perusteita. Vaikka näyttökynnys on molemmissa "todennäköiset syyt", ei näitä edellytyksiä voi täysin rinnastaa.

Ensinnäkin on otettava huomioon toimenpiteiden erilainen merkitys niiden kohteeksi joutuneiden kannalta. Toiseksi "todennäköisten syiden" sisältö on suhteutettava rikosjutun tutkinnan vaiheeseen ja näyttötilanteeseen sekä aiotun toimenpiteen tarkoitukseen ja merkitykseen tutkinnan kannalta. Esimerkiksi kotietsintään ryhdytään yleensä lisäselvityksen hankkimiseksi tutkinnan alkuvaiheessa, jolloin todistusaineistoa ei vielä voi olla samassa määrin kuin esimerkiksi syytteen nostamisesta päätettäessä, jolloin esitutkinta on valmis.

Joka tapauksessa yleisellä tasolla on mahdotonta ilmaista tarkasti, miten vahvaa näyttöä vaaditaan kotietsinnän toimittamiskynnyksen ylittymiseen. Todennäköisen rikosepäilyn arvioiminen on tehtävä kussakin yksittäistapauksessa ilmi tulleiden seikkojen pohjalta. Korostan, että mikäli kotietsinnän edellytyksenä olevia näyttökynnyksiä ei tulkita asianmukaisen tiukasti, kotirauhan perustuslaissakin turvattu suoja osittain vesittyy. Laki kuitenkin jättää kotietsinnän edellytyksiä arvioitaessa päätöksentekijälle jossain määrin harkinnanvaraa. Katson, että komisario B:n ei tässä tapauksessa ole osoitettu ylittäneen harkintavaltaansa tai käyttäneen sitä väärin, kun hän päätti A:n luona toimitetusta kotietsinnästä. Lähetän kuitenkin jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi komisario B:lle ja kiinnitän hänen huomiotaan edellä lausumaani.

Kantelukirjoituksen liite palautetaan oheisena.